

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการวิจัย

สถานการณ์ท่องเที่ยวระหว่างประเทศปี 2561 ที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวยังประเทศไทย จำนวน 38.27 ล้านคน มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.54 ตามการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในเกือบทุกภูมิภาค (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561) ทั้งนี้การท่องเที่ยวของไทย ไตรมาสที่ 1 ของปี 2561 นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย 10.61 ล้านคน ขยายตัวร้อยละ 15.39 เทียบจากช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย 37.36 ล้านคน ขยายตัวร้อยละ 17.49 ซึ่งสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวสูงถึง 861,337.45 ล้านบาท ก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ หรือ GDP ด้านการท่องเที่ยวเพิ่มกว่าร้อยละ 7.65 และก่อให้เกิดการจ้างงานด้านการท่องเที่ยว 4,506,763 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 12.07 ของการจ้างงานทั้งหมดทั่วประเทศ และขยายตัวร้อยละ 0.37 เทียบจากช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้า ซึ่งจากตลาดการท่องเที่ยวของไทย ไตรมาสที่ 1 ปี 2561 นี้มีการขยายตัวอย่างสดใสต่อเนื่องจากปี 2560 ด้วยฤดูกาลท่องเที่ยว (High Season) เทศกาลปีใหม่และวันตรุษจีน รวมทั้งการขยายตัวของสายการบินต้นทุนต่ำ (Low Cost Airlines) ที่เปิดเส้นทางใหม่ การกระตุ้นการส่งเสริมการขาย และมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561)

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ถือเป็นหลักสำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน เพราะเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ชุมชนได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว และก่อให้เกิดความยั่งยืนใน 3 ด้าน คือ ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ (Economics Sustainability) ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน คุณภาพ การบริการ แรงงาน อาชีพที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวความยั่งยืน ทางด้านสังคม (Social Sustainability) โดยยังมีการรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นได้ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมที่ทำให้สังคมเสื่อมและความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability) โดยเฉพาะการทำลายสิ่งแวดล้อม การเกิดปริมาณของเสีย ทั้งสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกป้องและรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศไว้ได้ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ ต้องดำเนินการพัฒนาองค์ความรู้และสร้างจิตสำนึกให้ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนตระหนักในด้านการ

อนุรักษ์ สงวนรักษาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม ดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายใต้หลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ส่งเสริมและสร้างเครือข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกมิติ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ภาครัฐควรมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวให้เพียงพอกับความ ต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย ทั้งด้านสถานที่ที่พัก ด้านถนนหนทาง ตลอดจนมีสิ่ง สาธารณูปโภค การบริหารและจัดการของเสีย พลังงาน และสภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมร้านจำหน่ายของที่ระลึกอย่างเพียงพอและหลากหลาย แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงขีด ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว ทั้งด้านกายภาพ โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจและสังคม รวมถึงขีดความสามารถในการบริหารจัดการที่เหมาะสมด้วย (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา ,2560)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะคล้ายกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อาศัยภาคเกษตรเป็นตัวขับเคลื่อน หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ชุมชนเกษตรกรรม สวนเกษตรวนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และสัตว์เลี้ยงแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำต่าง ๆ สถานที่ราชการ ตลอดจนสถาบันการศึกษาที่มีงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตทาง การเกษตร ที่ทันสมัยๆ เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จและเพลิดเพลินในกิจกรรม ทาง การเกษตรในลักษณะต่าง ๆ ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ ๆ บนพื้นฐานความรับผิดชอบ และมี จิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่นั้น ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัด เชียงใหม่ เป็นทางเลือกใหม่ของนักเดินทาง ได้ทั้งความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และสามารถนำ ความรู้กลับไปประยุกต์ใช้เพื่อประกอบอาชีพ ได้ทำให้ได้วนกลับไปค้นหาเรียนรู้เข้าใจและมี ความภาคภูมิใจ ในอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นคุณค่าภายใต้แนวคิด ปรัชญาองค์ความรู้ภูมิปัญญา ของบรรพบุรุษเกษตรไทย ท่านจะได้สัมผัสกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวชนบท ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมรูปแบบกิจกรรมและการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่ หลากหลายทั้งวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม จนถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ท่ามกลางทัศนียภาพธรรมชาติ ที่สวยงามในทุกพื้นที่ของประเทศไทย (ชนมนต์ ธนรัตนพิมลกุล, 2558)

ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2558 เป็นต้นมาจังหวัดเชียงใหม่ ได้เปิดศูนย์ประชามหาอาเซียน รองรับ การ ประสานงานทุกภาคส่วน ขับเคลื่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยมีการจัดตั้งอนุกรรมการ 3 คณะ ตาม 3 เสาหลักประชาคมอาเซียน โดยพาณิชย์จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานคณะอนุกรรมการ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเป็นประธาน คณะอนุกรรมการประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน และปลัดจังหวัดเชียงใหม่เป็นประธาน คณะอนุกรรมการการเมืองและความมั่นคงอาเซียน และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมเป็น

คณะอนุกรรมการศูนย์ฯ ซึ่งหากพิจารณาถึงจังหวัดเชียงใหม่ นั้น ข้อดีของปรากฏการณ์เปิดเสรีอาเซียนสำหรับจังหวัดเชียงใหม่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ได้หลายประการ เช่น เศรษฐกิจการค้า คึกคักขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจด้านการเกษตร การผลิตอาหาร ร้านค้า การศึกษา และการแพทย์ โดยมีเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางมานานและมากขึ้นมาโดยตลอด ซึ่งในภูมิภาคเหนือของไทย รวมถึงจีนตอนใต้ พม่าและลาวตอนบน ล้วนมุ่งสู่จังหวัดเชียงใหม่ทั้งสิ้น (วิระศักดิ์ สมยานะ, 2558) ด้วยเหตุนี้ ในฐานะหน่วยงานการศึกษาเพื่อท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาดังกล่าวเพราะเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำที่มุ่งปฏิบัติการกิจเพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง ทั้งนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีหน่วยงานระดับคณะที่มีความเชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ต่อการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดเชียงใหม่

ดังนั้นการวิจัยจึงได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง“การพัฒนาชุมชนเกษตรจังหวัดเชียงใหม่สู่การท่องเที่ยวระดับอาเซียน” ภายใต้ชุดโครงการวิจัย “การวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยในปีที่ 1 (2560) ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก และพบว่า ด้านที่มีศักยภาพมากที่สุด คือ ด้านการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว รองลงมาคือ ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว และด้านที่ต้องปรับปรุง คือ ด้านการจัดการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่จึงต้องเริ่มจากการพัฒนาด้านการตลาด เป็นลำดับแรก โดยให้ความสำคัญในการสำรวจ หรือวิจัย หรือหาข้อมูลการตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้มากขึ้น รวมถึงการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในเชิงกิจกรรมการตลาดกับภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นงานวิจัยในปีที่ 2 (2561) จึงต้องพัฒนางานวิจัยโดยเพิ่มศักยภาพด้านการตลาดการท่องเที่ยวให้มากขึ้นเพื่อให้สามารถแข่งขันในระดับอาเซียนให้สอดคล้องกับสถานการณ์การท่องเที่ยวระหว่างประเทศในปี 2561 ที่ผ่านมา ซึ่งมีทั้งนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่

1.2.2 เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่
สู่การท่องเที่ยวระดับอาเซียน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ ชุมชนที่ร่วมอยู่ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ (1) ตำบลห้วยทราย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ (2) ตำบลแม่สาว อำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ และ (3) ตำบลบ้านเป้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) การศึกษาบริบทของชุมชน เช่น ประวัติความเป็นมา พื้นที่ อาณาเขต การปกครอง เศรษฐกิจ สาธารณูปโภค และด้านการเกษตร

2) การศึกษาบริบทของกลุ่มท่องเที่ยว

2.1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น ความเป็นมา พื้นที่ สภาพอากาศ สิ่งดึงดูดใจ และภูมิปัญญา

2.2) สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก ระบบสาธารณูปโภค ร้านอาหาร การรักษาความปลอดภัย ระบบการสื่อสาร และแผนที่ป้ายบอกทาง

2.3) การจัดการการท่องเที่ยว เช่น การมีส่วนร่วมในชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยว และโปรแกรมการท่องเที่ยว

2.4) การเข้าถึง เช่น เส้นทาง การคมนาคม ช่วงระยะเวลาในการท่องเที่ยว

3) การศึกษาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร โดยการวิเคราะห์ SWOT Analysis

4) การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร 5 มิติ

4.1 มิติด้านศักยภาพการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

4.2 มิติด้านศักยภาพการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

4.3 มิติด้านศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

4.4 มิติด้านศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

4.5 มิติด้านศักยภาพการจัดการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ทราบศักยภาพของชุมชนเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่

1.4.2 ทราบแนวทางการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ผู้การท่องเที่ยวระดับอาเซียน

1.5 นิยามศัพท์

ชุมชน (community) หมายถึง บุคคลที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ใดที่หนึ่งที่มีความสัมพันธ์กัน ในฐานะเป็นเครือญาติหรือเพื่อนบ้าน โดยมีการใช้ชีวิตร่วมกันมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ชุมชนเกษตร (Agricultural Community) หมายถึง ชุมชนที่คนในชุมชนส่วนใหญ่มี อาชีพหลักในการเลี้ยงชีพเป็นเกษตรกร

ประชาคมอาเซียน (ASEAN community) หมายถึง การร่วมกันทางเศรษฐกิจของประเทศ ในเขตอาเซียน เพื่อผลประโยชน์ในอำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจ การส่งออก และการนำเข้าของ สินค้า ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดำเนินการควบคู่ไปกับ ประชาคมการเมืองและความมั่นคง อาเซียน (ASEAN political-security community: APSC) และประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN socio-cultural community: ASCC) ซึ่งเป็นสามส่วนหลักของประชาคมอาเซียน

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Competition) หมายถึง การร่วมกันทาง เศรษฐกิจของประเทศในเขตอาเซียน เพื่อผลประโยชน์ในอำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจ การ ส่งออก และการนำเข้าของสินค้า

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) หมายถึง ปรัชญาที่ชี้ถึงแนว ทางการดำรงชีวิต และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้ง ในการดำรงชีวิตประจำวัน การพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

การพัฒนา (development) หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าโดยทั่ว ๆ ไป เช่น การพัฒนา ชุมชน พัฒนาประเทศ คือการทำสิ่งเหล่านั้นให้ดีขึ้น เจริญขึ้นสนองความต้องการของประชาชน ส่วนใหญ่ให้ได้ดียิ่งขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่า “การพัฒนา” เป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจาก สภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่ หยุดนิ่งการพัฒนามีความสัมพันธ์โดยตรงกับความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ การพัฒนา หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือการทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไป โดย มุ่งหมายว่าลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่า แต่โดยธรรมชาติแล้วการ เปลี่ยนแปลงย่อมเกิดปัญหาในตัวมันเอง เพียงแต่ว่าจะมีปัญหามากหรือปัญหาน้อย

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางการ เรียนรู้วิถีเกษตรกรรมของชาวชนบท โดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนิน กิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และเป็นการ นำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดการเรียนรู้มาทำให้เกิดประโยชน์ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน และตัว

เกษตรกร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร จะเป็นการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม

